

HLA SA TEL

ZPRAVODAJ
MĚSTSKÉ
ČÁSTI
PRAHA 15

ČÍSLO
2022
ROČNÍK 28
NEPRODEJNÉ

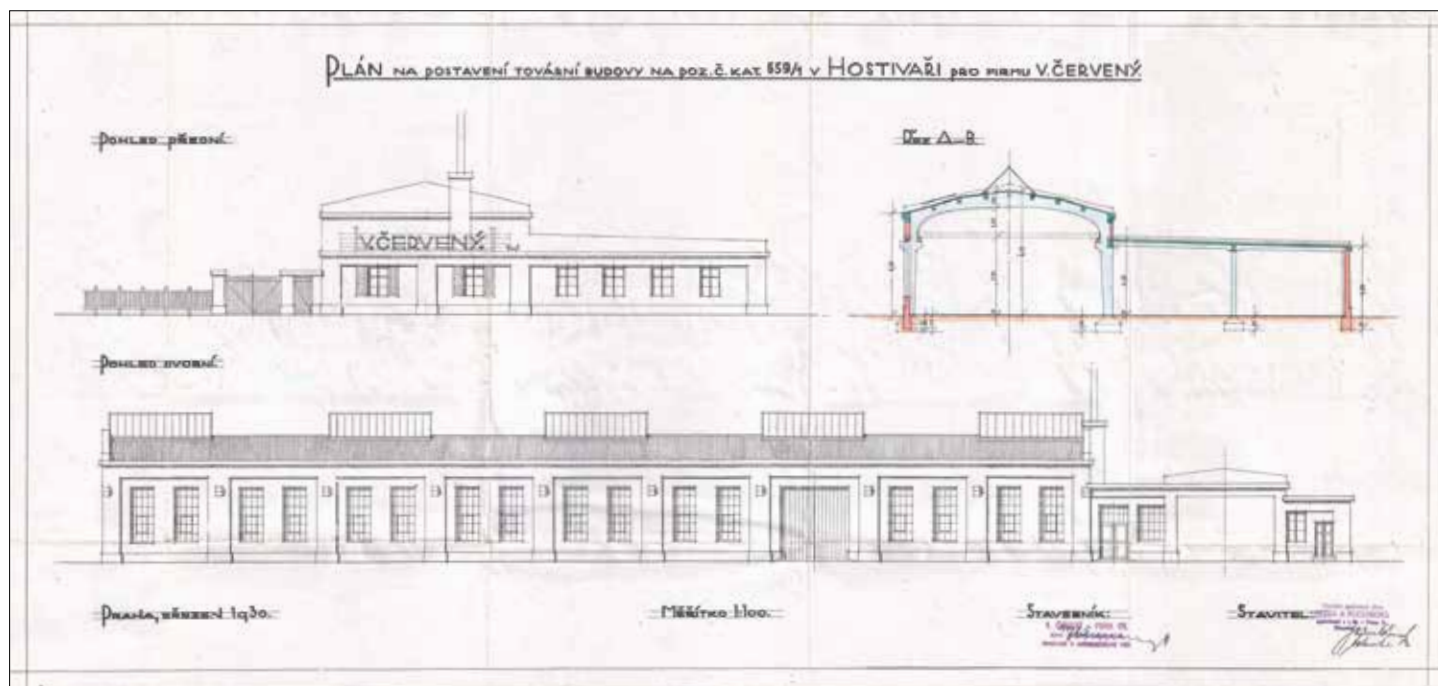
4

WWW.PRAHA15.CZ

METROPOLITNÍ
PLÁN HLAVNÍHO
MĚSTA PRAHY
STR. 6-7

VLAŠTOVKY OHLAŠUJÍ
PŘÍCHOD JARA

Architektura v Hostivaři – Díl 15. Václav Červený – Na jazýčku hostivařských vah

Tovární budovy na váhy
V. Červeného v Hostivaři
vyrostly v letech 1930–1931

V našem seriálu o průmyslových památkách Hostivaře už jsme se zastavili u skláren, filmových ateliérů, mlýnů a pekáren, strojnických firem, sušárny ovoce nebo skladů tabáku. Dnes si přiblížíme další podnik, který v naší čtvrti fungoval dlouhá léta a vyráběl zde prvotřídní váhy, zpočátku pod obchodní značkou „V. Červený“.

Václav Červený je další z výrazných osobností českého průmyslového světa přelomu devatenáctého a dvacátého století, podnikatel, který začínal ve skromných podmínkách rakouské monarchie a muž, jehož firma prošla nejen dobou mocnářství a první republiky, ale i socialismu, byť tou již pochopitelně bez vlivu zakladatelovy rodiny na provoz podniku. Vyráběl všechny možné typy vázících strojů, od těch malých, jež používaly hospodyně v kuchyních, až po ty obrovské železniční, které vážily celé vagony naplněné tím kterým zbožím. „Firma tato jest jednou z prvních podniků vahařských, které v druhé polovici předešlého století – vzdor nepřízní poměrů – pevně zakotvily v našem tehdejší, těžkém, hospodářském životě, a která neúmornou pilí a podnikavostí svých majitelů propracovala se k dnešnímu svému významu: jako vedoucí firma v oboru speciální stavby vah v československé republice.“ Tak čteme ve sborníku Kapitoly o průmyslu pražského kraje z roku 1925.

Žižkovský patriot začíná

Budoucí továrník Červený se narodil v Praze roku 1855 do katolické rodiny měšťana stejného jména a jeho ženy Magdaleny. Vyučil se strojním zámečnickem, na vlastní nohy se postavil pravděpodobně roku 1881, kdy obdržel domovský list

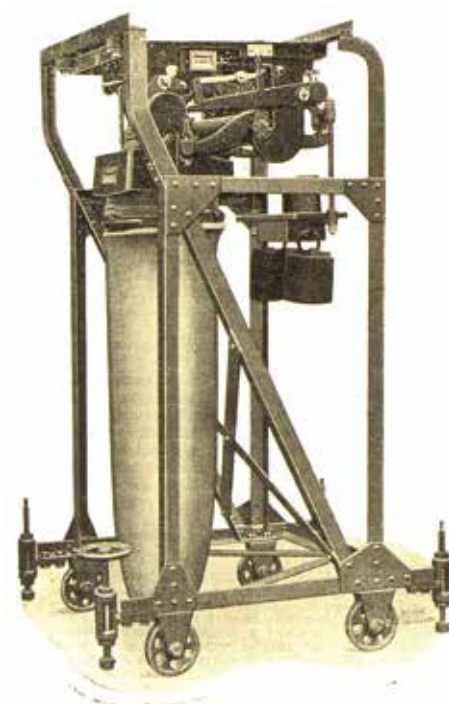
v Bubnech. Již o tři roky později se ale stěhoval na Žižkov, se kterým byl potom spojený celý život – nejen svou první továrnou, ale také společenským a politickým životem. Václav se totiž vedle svých průmyslových aktivit čile věnoval politice a byl celý život opakovaně volen mezi žižkovské obecní zastupitele.

Svou firmu založil zprvu jako skromný podnik v roce 1884, a to v činžovním domě v tehdejší Palackého třídě, nyní Vlkově ulici v čp. 539. Dnes v krásném interiéru najdeme kavárnu. „Váhy mostové nejlevnější soustavy za nejlepší ceny nabízí V. Červený,“ čteme v dobové inzerci. „Těž i všechny druhy stolních i decimálních vah. Správkou řádně a levně. Těž doporučuje své zlepšené řeznické sekery z anglického ocelového plechu.“ (Národní listy, 1888). O tom, že Červený dokázal své kvalitní zboží mezi konkurencí dobře nabízet, hovoří i fakt, že podnikatel vystavoval na slavné Jubilejní zemské výstavě v roce 1891. Pochlubil se zde mostními váhami s posunovacím zařízením, železnými váhami pro cukrovary, speciálním stojanem na vážení masa, stejně jako menšími stolními váhami a tzv. decimálkami. Ještě koncem 19. století si továrník nechal patentovat nový vynález, vagonovou váhu s nepetržitou kolejnicí, která „svým praktickým a jednoduchým mechanismem, chráněným zvláštním ochranným košem, nad jiné podobné váhy vyniká“. Na dlouho se stala nedílnou součástí jejich nabídky.

Váhy pro celou monarchii

To už pan Červený sám sebe neváhal označovat coby velkopřemyslníka a jako správný vlastenec přispíval i na různé národní sbírky,

např. ve prospěch národního sirotčince. Podnik i bydlení přesunul o blok domů vedle do dnešní Bořivojovy ulice, a protože se mu dařilo, začal investovat i do nemovitostí. Stále obesílal všechny významnější expozice, včetně velmi prestižní Jubilejní výstavy Obchodní a živnostenské komory, jež proběhla na Výstavišti v Bubenech v roce 1908 a navštívilo ji kolem dvou a půl milionu návštěvníků. Prodával své stroje ve všemožném hospodářském odvětví: váhy dobytčí,

Červeného pytlovací obilní váha

sudové, mostní, dělal železné, dřevěné, mosazné, škalové, balanční, ale též osobní pro vážení lidí... Experimentoval dokonce se stroji v oboru tzv. fyzikální chemie. Zaměstnával kolem padesátky dělníků, kteří užívali nejmodernějších strojních zařízení (kombinované stroje hoblovací se srovnávacím, pásové pily, okružní pily, soustruhy, americké rychloběžné vrtačky aj.). Zvuk jména Červený se nesl i do zahraničí, největší odbytiště v této době měl v Rumunsku, ale zásoboval také země monarchie, zejména Maďarsko, ač nebylo snadné se prosadit vedle velkých rakouských a německých firem. „Až do roku 1918 nebylo do-
přáno žádné české firmě nějakého většího rozmachu, neboť vídeňské firmy, podporované nám nepřátelskými vládami, nepřipustily kapitálově slabé firmy k větším dodávkám, ba na státní dodávky měly takřka výhradní monopol,“ dočteme se ve firemním textu z roku 1925. „Teprve naše osvobození politické umožnilo osamostatnění hospodářské a bylo přímo povinností československého průmyslu, přizpůsobiti svoji výrobu změněným poměrům a zastaviti značný odtok naší hodnotné valuty do zahraničí.“

Reklama na Červeného nejdokonalejší váhy z roku 1932

Tato slova ale již nepsal Václav Červený. Vedle velkého úspěchu v pracovním životě se továrníkovi dařilo i v tom osobním. Oženil se s Johannou Procházkovou, která mu během sedmnácti let porodila hned sedm dětí. Pátý z nich, August, narozený roku 1888 se nakonec ukázal být tím, kdo otcovou živnost povede dál. Již jako dvacetiletého mladíka jej roku 1908 hrdý otec jmenoval prokuristou podniku. Bohužel o dva roky později, 14. dubna roku 1910 velkopřemyslník, vážený žižkovský občan i člen obecního zastupitelstva Václav Červený umírá ve věku pouhých 55 let. Pohřbený je na Olšanech.

Syn přebírá továrnu

August Červený se podniku pod jménem svého otce energicky ujme. Začne tím, že jej počátkem roku 1911 přenesl z žižkovského činžovního domu do Vysočan (do dnes již neexistujícího domu čp. 193 v Poděbradské ulici). Neváhá firmu v této době označovat za největší výrobu vozových vah v celé habsburské monarchii, chlubí se vahami vlastních konstrukcí, dobrozdáním mnoha obcí, spolků i společností, rozšiřuje sortiment (nově nabízí půjčování dětských vah).

Augustova hlava je místy snad až příliš horká. Když na počátku března 1912 chtějí dělníci zkrátit pracovní dobu o tři hodiny týdně, dostanou se s továrníkem do sporu, který se až nečekaně vyostří. Když hrozí stávkou, mladý průmyslník všechny zaměstnance okamžitě propustí.

Jenomže brzy zjistí, že sehnat nové dělníky není tak snadné. Zakázky stojí a August volá o pomoc ke kolegům s nejnужnějšími pracemi. Občas někdo vypomůže, ale továrna nefunguje, zatímco levicový tisk podporuje propuštěné dělníky a nabádá k bojkotu továrníka. Po třech týdnech ředitel povolí a zaměstnancům v jejich požadavcích vyhoví. Všichni se vrací zpět.

Červený se pouští do podnikání i v nově vzniklém Československu, investičně spolupracuje s Moravskou agrární a průmyslovou bankou, znovu se stěhuje, tentokrát do Libně do Davídkovy ulice (dnes jeho tehdejší továrnu vede Střelníčná ulice). Novým hitem je automatická váha na pytle s obilím do mlýnů. Tyto stroje nepotřebují obsluhu, jsou totiž plně elektrifikované, samy zvednou břemeno, srovnají si jej, zváží a vytisknou lístek se všemi údaji, přičemž druhý souběžně tisknou na kontrolní pás uvnitř stroje, aby se zabránilo podvodům. Pracují „rychle, nezávisle, spolehlivě a úplně samočinně, bez jakékoliv obsluhy nebo dozoru. Nesprávné vážení a omyly jsou při tom úplně vyloučeny“, píše odborný časopis Mlynář roku 1923.

Vedle odvětví mlynářského se firma specializovala i na cukrovary, jatka, lihovary, důlní váhy, nejen na vlaky a velké vozy, ale též na osobní automobily. Dostávala zakázky i od ředitelství státních drah. Jejich výrobky lidé měli na nádražích, poštách, ve skladech, firma vyráběla i automaty, které zájemce vážily na veřejných místech po vhození příslušné mince. A mnohé další.

Ani libeňské zázemí však firmě z dnes již nejasných příčin nevyhovovalo a tím se konečně dostáváme do Hostivaře. August Červený si tu vyhlédl pozemek, kde se roku 1930 rozhodl postavit zcela novou a moderní továrnu. Nejlukrativnější místa kolem železniční tratě a nádraží už byla tehdy rozebrána, a tak Červený zakoupil jen necelých sedm set metrů vzdálený pozemek č. 659 vedle postupně se rodící vilové zástavby ve Štěrboholské ulici.

Jazýček vah v Hostivaři

V květnu 1930 předložil plány stavby ke schválení, 10. července je magistrát schválil a nová továrna se strojárnou, truhlárnou, skladištěm, kotelnou a garážemi se začala rodit v dosud stále zelených hostivařských polích. August si na projekt najal známého architekta zaměřeného spíše na krásné rodinné domy – Václava Ittnera z Dejvic. Jeho práci můžeme na mnoha místech Prahy obdivovat dodnes, podílel se např. na funkcionalistické vile Františka Vodníka v Hlubočepích (dnes prohlášena kulturní památkou) nebo navrhl elegantní Toupalíkovu vilu v Troji.

Stavět se začalo 19. září 1930, pracovaly na ní firmy Hrůza & Rosenberg nebo dělníci hostivařské stavitelské firmy Antonína Řeháka, kteří práci dokončili během dvanácti měsíců, kolaudace

proběhla 8. září 1931. Roku 1937 u továrny vyrostl dnes již nestojící dvacetimetrový komín. Hostivař měla novou firmu, již úředníci přiřadili ve Štěrboholské ulici popisné číslo 560.

Červeného továrna byla moderní, krásná, nová, ale optimismus brzy vzal za své, firmu čekaly krušné časy. Vše předznamenala naštěstí nepříliš vydařená krádež, k níž došlo krátce po zahájení provozu v nové budově. „V pátek se ve většině závodů v Praze vyplácejí zaměstnanci a kasaři své lupičské výpravy podnikají obyčejně v noci ze čtvrtka na pátek,“ čteme v novinách *Expres* v listopadu 1931. „Tak na dnešek v noci poctili lupiči svou návštěvou továrnu na váhy fy Václav Červený v Hostivaři. Do kanceláře, která je v přízemí továrny, vnikli oknem. U pokladny vylámali levou boční stěnu a odcizili 500 Kč na hotovosti. Opatrný majitel firmy odnesl včera večer 25.000 Kč, které měl připraveny na výplaty dělnictva, do svého bytu.“ Vyšetřovatele zaujal fakt, že měla onu kasařinu, tehdy ryze mužskou „práci“, údajně spáchat žena, což se stalo v dobovém tisku malou senzací.

Krise a znárodnění

Ale mnohem horší pro firmu, jež nyní zaměstnávala okolo stovky dělníků, byla hospodářská krize, se kterou se průmysl, a nejen on, právě potýkal. Výdaje se stavbou nové továrny nemohly přijít v horší dobu a Červený brzy pocítil vážnost situace. Zprvu se ještě dařilo dělníky vyplácet. V říjnu 1932 zde dokonce proběhla sbírka pro stávkující kolegy krachující továrny na obuv Tip-Top. Počátkem dalšího roku se ale dostal do insolvence i August Červený. Nastalo hubené období. Přesto majitel podnik udržel a o tři roky později píše o firmě do místního almanachu: „Své výrobky, jak z povahy jejich zřejmě, vyváží do celého světa, pokud vývoz je ovšem vůbec možný. Bylo by na čase, aby závory, překážející mezinárodnímu obchodu, co nejdříve padly.“

Závory padly, ale jen co pominula krize, přišla válka, továrna na váhy přežila i toto běsnění, ač těžká období nekončila – stejně jako postupně všechny továrny byl i Červeného podnik bez možnosti odvolání znárodněn, čímž firma ztratila spojení se zakladatelovou rodinou, stejně jako s jejím jménem. Přesto nezaujala a uhájila svou roli v centrálně řízeném hospodářství. Za socialismu střídavě vystupovala pod vlajkou národního podniku Továrny na váhy (označovaná akronymem Tonava Hostivař) či spadala pod další národní podnik s širším polem působnosti Transporta Chrudim, v němž figurovala jednoduše jako Závod 03 – Hostivař. Ředitelem hostivařské pobočky byl tehdy František Fořt.

Budovy architekta Ittnera slouží průmyslovým účelům dodnes. Jen bychom v areálu někdejší továrny velkopřemyslníka Červeného hledali váhy marně, prostory z velké části využívá jako prodejnu jiná tradičně hostivařská společnost, a to Barvy a laky. O ní ale zase příště.